

ĮVAIRIAPUSIS RAIDOS SUTRIKIMAS

JAV Ligų kontrolės ir prevencijos centro duomenimis (2016 m.) autizmo spektro sutrikimai nustatomi vienam iš 54 vaikų. Lietuvos Higienos instituto duomenimis pastaraisiais keleriais metais naujai nustatomų autizmo sutrikimo atvejų kasmet yra per 500. Lyginant 2013 ir 2017 metų skaičius – jie išaugo dvigubai.

KAS TAI YRA?

Įvairiapusiam raidos sutrikimui priskiriami:

- Vaikystės autizmas.
- Atipiškas (netipiškas) autizmas.
- Rett'o sindromas.
- Asperger'io sindromas.
- Kiti įvairiapusiai raidos sutrikimai.

Autizmas – tai įvairiapusis raidos sutrikimas, pasireiškiantis per pirmuosius trejus gyvenimo metus šiose veiklos srityse: socialinėje sąveikoje, komunikacijoje, elgesyje bei interesų rato ypatumuose.

KOKIOS SUTRIKIMO PRIEŽASTYS?

Išskiriamos genetinės, biologinės, organinės – neurologinės autizmo priežastys. Moksliniai tyrimai rodo, kad autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų smegenų sritys, atsakingos už kalbą ir socialinę sąveiką, funkcionuoja nepakankamai. Smegenų veiklos sutrikimai siejami su galimu smegenų pažeidimu prenataliniu ar perinataliniu laikotarpiu.

KOKIE POŽYMIAI PASIREIŠKIA?

Kūdikystėje

- Priešinasi artimam kūno kontaktui, sustingsta laikomas ant rankų.
- Nereaguoja į garsinius dirgiklius, kalbinimą – atrodo, lyg negirdėtų.
- Nepalaiko kokybiško akių kontakto.
- Būna pernelyg ramus ar atvirkščiai - dirglus ir nervingas.

Vaikystėje

- Labiau domisi daiktais nei bendravimu su žmonėmis.
- Menkai įsitraukia į bendras veikas su bendraamžiais.
- Žaidžia neįprastus žaidimus (pvz., rikiuoja daiktus eilute, turi specifinius domėjimosi objektus ir kt.).
- Būdinga specifinė kalbos raida.
- Jautriai reaguoja į stimulus: garsus, kvapus, skausmą, šviesą.
- Būdingi miego ir maitinimosi sunkumai, sutrikimai.
- Atlieka stereotipinius judesius, pvz. susijaudinę plasnoja rankomis.
- Nenori baigti atliekamos veiklos, sunkiai jas keičia.

Autizmas dažniau nustatomas berniukams nei mergaitėms (1:4, 1:5)

- Laikosi nusistovėjusios rutinos.
- Turi motorinio planavimo sunkumų.
- Vaikšto ant pirštų galų.
- Daiktus ima pincetiniu būdu. Kartais ima suaugusiojo ranką ir veikia su jo ranka.

Įvairiapusį raidos sutrikimą nustato psichiatrai kompleksinio įvertinimo metu.

KUR REIKIA KREIPTIS?

VAIKO RAIDOS CENTRAS

Santariškių g. 7, Vilnius
J. Kairiūkščio g. 2, Vilnius
tel. (8 5) 272 0570

PSIHIKOS SVEIKATOS CENTRAI

(prie gydymo įstaigų)

KAS TEIKIA PAGALBĄ?

Nustačius įvairiapusį raidos sutrikimą, dažniausiai rekomenduojama specialistų komandos pagalba.

Kalbos įgūdžių formavimui reikalingas logopedas, pažintinių procesų lavinimui – specialusis pedagogas, socialinių kompetencijų raidos skatinimui – socialinis pedagogas ar psichologas.

Neretai rekomenduojama mokytojo padėjėjo pagalba, kuri užtikrina sėkmingesnį vaiko įsitraukimą į bendrą veiklą. Ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys įvairiapusį raidos sutrikimą, gali būti ugdomi bendrojo ugdymo ar specialiose grupėse.

Papildomų paslaugų vaikai gali gauti medicinos įstaigose, dienos centruose.

KAIP PADĖTI VAIKUI, TURINČIAM ĮVAIRIAPUSĮ RAIDOS SUTRIKIMĄ?

Pritaikykite ugdymo apliką.

Sutartos spalvos simboliu pažymėkite vaiko veiklos vietą prie stalo, lovelę, rankšluostį. Paveikslėlių simboliais pažymėkite atskiras veiklos zonas, kur reikia valgyti, žaisti ar ilsėtis. Įrenkite pastovią vietą vaiko nusiramimui, jei reikia – atsitraukimui nuo dirgiklių.

Naudokite vaizdinę dienotvarkę.

Paveikslėliais nurodykite vaiko laukiančias dienos veiklas. Tai padės geriau suprasti, ką reikia atlikti, pereiti nuo vienos veiklos prie kitos, orientuotis laike ir tapti savarankiškesniu. Vaizdinė dienotvarkė padeda vaikams veikti labiau organizuotai.

Struktūruokite veiklas.

Padėkite vaikui suprasti, kada prasideda veikla, kiek bus užduočių, kada bus pertrauka, kada pabaiga, kas bus po to. Tai padeda vaikams geriau paskirstyti dėmesį ar pasiruošti pokyčiams. Taip pat paveikslėliais galite pažymėti ir tam tikros užduoties atlikimo etapus.

Parinkite vaizdines mokymo priemones.

Dažnai įvairiapusį raidos sutrikimą turintys vaikai nepilnai suvokia kalbą ar menkai reaguoja į žodinius prašymus. Sakykite trumpas ir aiškias instrukcijas, jas papildydami gestais, paveikslėliais, nuotraukų ar konkrečių pavyzdžių demonstravimu. Ugdykite įtraukdami kuo daugiau pojūčių: klausą, regą, lytėjimą ir t.t.

Užbėkite už akių netinkamam vaiko elgesiui.

Sukurkite tokią aplinką, kad joje vaikas nejaustų jam nemalonių dirgiklių (pvz., erzinančios šviesos, kvapo ar garso). Laikykitės pastovaus miego, valgio, veiklų režimo. Stenkitės užtikrinti pusiausvyrą tarp fizinio ir protinio aktyvumo. Naudokite elgesio reguliavimo ar laukiamo elgesio korteles, kurios padės vaikui geriau suprasti, kaip toje situacijoje reikia elgtis. Skatinkite, motyvuokite, leiskite vaikui užsiimti jam malonia, raminančia veikla.

Suteikite bendravimo su aplinkiniais įrankį.

Didelė dalis vaikų, kuriems nustatytas įvairiapusis raidos sutrikimas, turi sunkumų žodžiais suprantamai išreikšti savo poreikius. Tokiais atvejais mokykite vaikus bendrauti alternatyviosios komunikacijos pagalba. Tai gali būti bendravimas paveikslėlių, komunikatorių ir kitų priemonių pagalba.

TURIME ŽINOTI, KAD...

- **Yra būdų, padedančių vaikams įveikti pokyčių ar nesėkmės baimę.** Apie galimus pokyčius supažindinkite rodydami socialines istorijas, demonstruokite paveikslėlius, vaizduojančius kas ir kada jo laukia ateityje. Suteikite pakankamai laiko pereinant nuo vienos veiklos prie kitos. Žaidimų metu mokykite išlaukti savo eilės, pasidžiaugti kito sėkme ar pralaimėti.
- **Galime padėti vaikams tinkamu būdu išreikšti savo jausmus.** Vaikai džiaugiasi, kartais pyksta ar nerimauja. Padėkite surasti tinkamiausias jausmų išraiškos ir nusiramino priemonės.
- **Vaikai gali būti apdovanoti ypatingais gebėjimais ir tam tikroje srityje būti sukaupę itin detalios ir gausios informacijos.** Gali domėtis gamta, transportu, kompiuteriais ir t.t.
- **Ugdomi aiškiai struktūruotoje aplinkoje gali veikti gana produktyviai.**
- **Augdami draugiškoje ir supratingoje bendruomenėje lavina pačius geriausiai savo gebėjimus.**

Išskirtiniai talentai!

Vaikai gali turėti aukštų muzikos, matematinių ar kompiuterinių gabumų.